

A M A G Y A R K Ö Z T Á R S A S Á G N E V É B E N !

A Debreceni Ítéltábla a Kaposvári és Bornemissza Ügyvédi Iroda (3510 Miskolc, Rákóczi u. 7.; ügyintéző: Dr. Kaposvári Attila ügyvéd) által képviselt felperes neve (felperes címe) felperesnek -, a Dr. Nagy Andrea ügyvéd (3525 Miskolc, Kis-Hunyad u. 33.) által képviselt I.rendű alperes neve (I.r. alperes címe) I.r. és a Dr. Cserba Lajos ügyvéd (3525 Miskolc, Kis-Hunyad u. 33.) által képviselt II.r.alperes neve (II.r. alperes címe) II.r. alperesek ellen, vállalkozói díj visszafizetése iránt indított perében, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 2009. június 8. napján meghozott 2.G.40.279/2001/200. számú ítéletével szemben, az I.r. alperes által 202. és 204. sorszám alatt, a felperes által 205. sorszám alatt előterjesztett és 211. sorszám alatt kiegészített, valamint a II.r. alperes által 206. sorszámon benyújtott fellebbezések folytán meghozta a következő

í t é l e t e t :

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, a fellebbezett részét pedig részben akként változtatja meg, hogy a felperes keresetét az I.r. alperessel szemben teljes egészében elutasítja;
a felperes által az I.r. alperesnek fizetendő elsőfokú részperköltség összegét 2 440 500 (Kettőmillió-négyszázezer-öttszáz) Ft-ra, a II.r. alperesnek fizetendő perköltség összegét pedig 375 000 (Háromszázhetvenötezer) Ft-ra felemeli;
egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az I.r. alperesnek 1 000 000 (Egymillió) Ft, a II.r. alperesnek pedig 200 000 (Kettőszázezer) Ft másodfokú perköltséget.

Ez ellen az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s :

A fellebbezési eljárásban irányadó tényállás szerint a felperes mint megrendelő és az I.r. alperes mint generálkivitelező - közbeszerzési eljárás eredményeként - írásban 1998. szeptember 15-i keltezéssel (ténylegesen: szeptember 22-én) vállalkozási (építési) szerződést kötöttek, „a szám alatt található ingatlanon elvégzendő munkák komplett kivitelezésére, a szerződés 4. pontjában részletezett műszaki tartalom szerint, valamint gépi berendezések beszerzésére ajánlat alapján bruttó 103 296 051 Ft vállalkozói díjért, 1999. május 31-i teljesítési határidővel". Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a felek között irányadónak tekintett szerződés, amelyet a felperes is és az I.r. alperes is csatolt, az első lapoldal tekintetében a vállalkozói díj részletezését illetően eltérő adatokat

tartalmazott. A szerződéshez az I.r. alperes beárazott tételes költségvetést készített, az általa csatolt szerződésben foglaltaknak megfelelően.

A szerződés 4. pontjában a felek a műszaki tartalmat szabályozták, amely szerint az I.r. alperes feladata - a B Kft. által készített tervdokumentációk felhasználásával - részben egy már meglévő régi épület felújítása volt, amelybe beletartoztak az alépítményi munkák, felépítményi és statikai szerkezetek, kőműves, ács-tetőfedő, bádogos, festő-mázoló, burkolási, villanyszerelési munkák, vízvezeték-szerelés, fűtésszerelés, udvari térburkolat, személyfelvonó, számítógépes éttermi rendszer, komplett szauna elkészítése I. osztályú minőségben, masszázskád, szálloda-berendezési bútorok, zártláncú televíziós-hálózat, valamint vendéglátó-ipari gépek beszerzése. Kikötötték, hogy a vállalási ár valamennyi munka szakszerű és komplett megvalósításának teljes költségét tartalmazza, a vállalkozó csak a megrendelő által elrendelt pótmunkák ellenértékét érvényesítheti többletköltséggént. A szerződés 8. pontjában a felek akként rendelkeztek, hogy a felperes módosíthatja a szerződés műszaki tartalmát, akár az anyagok, akár a munkák más kivitelezővel történő elvégzése tekintetében, amelyek ellenértékét az I.r. alperes részére járó vállalkozói díjból le kell vonni, az elhagyott munkarész(ek) szerződés szerinti összegének megfelelően. Megállapodtak abban, hogy amennyiben az I.r. alperes a hibás, vagy hiányos munkavégzését felszólítás ellenére nem teljesíti, költségére azt a felperes jogosult elvégezni.

Meghatározták a pénzügyi ütemezésben a részszámlák benyújtásának határidejét, illetve az ahhoz tartozó munkálatokat és azt, hogy a részszámla kiállításának az alapja és előfeltétele a felperes által aláírt teljesítést igazoló jegyzőkönyv.

A megrendelő kikötötte, hogy a részszámla és a végszámla összegéből 5%-ot az átadás-átvétel lezárásáig visszatart.

Kikötötték, hogy a kivitelezési részhatáridők, illetve véghatáridő késedelmes teljesítése esetén az I.r. alperest napi 75 000 Ft összegű kötbér terheli, amely az érintett számlákból kerül levonásra.

Rögzítették a felek, hogy az I.r. alperes pótmunka iránti igényét a felmerüléskor az építési naplóban köteles rögzíteni és azt cégszerűen bejelenteni, de a szerződés módosítása csak a szerződő felek cégszerű aláírásával lehetséges, azt nem helyettesítheti kooperációs jegyzőkönyvben tett megállapítás, együttműködési megállapodás, vagy az építési naplóba történő bejegyzés.

Az építési engedély 1998. november 13-án, majd 1999. november 22-én módosításra került.

A peres felek a szerződésüket 1998. december 1-jén akként módosították, hogy - mivel az addig történt részteljesítés hiányosságokat tartalmazott - annak elfogadásához a jegyzőkönyvben részletezett munkák elvégzése szükséges, ezért a teljesítési határidőt 1998. december 31. napjára módosították. Az 1999. január 5-én kelt teljesítésigazolásban rögzítették, hogy az előbbi jegyzőkönyvben foglalt kötelezettségeit az I.r. alperes határidőre teljesítette.

A felek 1999. február 15-én a 4. sorszámú részteljesítés vállalkozói díjának érintetlenül hagyásával akként rendelkeztek, hogy az I.r. alperes által bruttó 11 660 761 Ft összegre kibocsátott számlából 6 035 761 Ft-ot építési-szerelési munkára, 5 625 000 Ft-ot pedig a TV-rendszer kivitelezési díjaként számoltak el.

1999. május 14-én a felek az eredeti szerződésben vállalt munkákon felül az „előre fel nem tárt és a helyszínen látható pótmunkákra” szerződést kötöttek, 10 000 000 Ft átalányáron,

a vállalkozó által nyújtott előzetes költségvetés és árkalkuláció alapján, amelyet a perben nem tudtak becsatolni. A felek egyidejűleg a kivitelezés végleges befejezési határidejét, továbbá a pótmunka számlájának, a végszámlának egyidejű betérjesztési határidejét 1999. szeptember 30-ára módosították, azzal, hogy a megállapodás az eredeti vállalkozási szerződésük kiegészítését képezi.

1999. július 1. napján a felek a vállalkozói díjat a 4. pontban rögzített műszaki tartalom változása mellett akként módosították, hogy azon belül az építési-szerelési munka nettó értéke 61 129 841 Ft, a gépek és berendezések beszerzési költsége 21 507 000 Ft. A vállalkozói díj végösszege tehát ugyanaz maradt, azonban a szerződés műszaki tartalmából a vendéglátó-ipari géppark, valamint a tartós forgóeszköz beszerzése kimaradt. A felek ehhez a szerződésmódosításhoz sem tudtak a perben költségvetést csatolni.

A kivitelezés befejezéséről műszaki átadás-átvételi jegyzőkönyv nem készült, a felperes a befejezés időpontját 1999. december 8-ban jelölte meg és ezt az I.r. alperes nem vitatta.

A peres felek a létesítmény kivitelezésére további szerződéseket is kötöttek:

1999. október 1. napján bruttó 20 121 250 Ft vállalkozói díjjal és 2000. január 30-i befejezési határidővel megállapodás jött létre közöttük az étterem-, konyhaszellőzés, kandallóépítés és étterem belső építészeti asztalos munkái, éttermi asztalok, székek készítése és beszerzése tárgyában. A teljesítésigazolás alapján az I.r. alperes 1999. november 30-án az 561/1999. sorszámú számlát, 1999. december 30-án pedig az 565/1999. sorszámú számláját kiállította erre az összegre, amelyeket a felperes megfizetett.

2000. február 25. napján bruttó 11 500 000 Ft vállalkozói díj összeggel és 2000. március 1-jei kezdési és szeptember 30-i befejezési határidővel szerződést kötöttek a felek a szálloda II. épület fűtésének modernizálása, a kazánház külső-belső felújítása, a melléképület tetőszerkezetének felújítása, színeztetése, az üzemi bejárat konyha felőli részének kialakítása munkáinak elvégzésére is. A per során erre a szerződésre vonatkozóan sem tudtak a felek tervdokumentációt, költségvetést csatolni. Készült ugyan e munkáról egy teljesítésigazolás, a felperes azonban az alperes által annak alapján 164/2000. szám alatt kiállított 11 500 000 Ft értékű számlát nem fizette meg.

A felek az I., II., III., IV. és VI. számú részszámlákkal érvényesített munkákról, valamint a pótmunkáról állítottak ki teljesítésigazolást. Az V. és a VII. számú részteljesítésekről azonban teljesítési igazolás nem történt.

Az I.r. alperes nem állított ki számlát az V. számú részteljesítésről, valamint végszámlát és visszatartási számlát a teljes vállalkozói díj elszámolásáról.

Az elsőfokú bíróság a számlákra megfizetett összegeket, valamint a teljesítések időpontját rögzítette az ítéletében, amely szerint a felperes az I.r. alperesnek összesen 103 155 786 Ft-ot megfizetett.

A felperes a módosított keresetében 39 525 000 Ft késedelmi kötbér, a III. számú részszámlára kifizetett 13 069 772 Ft vállalkozói díj visszafizetése, valamint az általa - állítása szerint az I.r. alperes helyett - beszerezett anyagok ellenértéke és a más vállalkozókkal kötött szerződések alapján teljesített vállalkozói díjak címén

50 649 719 Ft és járulécai megfizetésére kérte kötelezni az I.r. alperest. (A felperesnek a tárgyalás berekesztését követően előterjesztett keresetmódosítását az elsőfokú bíróság már nem vette figyelembe.)

A késedelmi kötbért a felperes az I-II. részszámlában feltüntetett munkák 90 napi késedelme után - napi 75 000 Ft kötbérrel - 6 825 000 Ft-ban, az V. részszámla vonatkozásában 246 nap késedelem után 18 375 000 Ft-ban, a végső befejezési határidő elmulasztása miatt pedig 190 nap késedelem után 14 325 000 Ft-ban határozta meg.

Előadta, hogy az I.r. alperes a III. számú részszámlában számlázott feladatokat nem végezte el, ezért jár vissza részére a kifizetett vállalkozói díj. Álláspontja szerint az I.r. alperest a kivitelezési feladatok teljes körű elkészítése tekintetében is mulasztás terhelte, ezért kényszerült idegen vállalkozók bevonásával és saját anyagbeszerzéssel is közreműködni a beruházás befejezésében, melynek ellenértékére igényt tartott. A felperes kérte továbbá annak megállapítását is, hogy a 2000. február 25-én kötött szerződést az I.r. alperes nem teljesítette, ezért az általa kiszámlázott 11 500 000 Ft nem illeti meg. Állította, hogy erre a számlára hivatkozással az I.r. alperes már felszámolási eljárást is kezdeményezett vele szemben, ezért áll érdekében a megállapítási kereset előterjesztése.

A felperes a 150. sorszámú beadványában a keresetét kiterjesztve, azt kérte, hogy a bíróság kötelezze a II.r. alperest annak tűrésére, hogy a megítélendő követelését kielégíthesse a P Kft. II.r. alperesi tulajdonosi részesedéséből, mivel az I.r. és II.r. alperesek között korábban (az I.r. alperes tulajdonát képező részesedésre vonatkozóan) létrejött szerződés

- álláspontja szerint - fedezetelvonó, ezért vele szemben hatálytalan volt, mert azt a szerződő felek jelentősen áron alul kötötték és az ügylet kapcsán a rosszhiszeműség a tulajdonosok közötti közeli hozzátartozói kapcsolatra tekintettel fennállt.

Az I.r. alperes a kereset elutasítását kérte. Arra hivatkozott, hogy a szolgáltatás oszthatatlan, így kötbérterhes részhatáridők kikötésének nem volt helye. Álláspontja szerint azért sem terheli kötbérfizetési kötelezettség, mert a felperes a teljesítésigazolási jegyzőkönyvek szerint a szerződésben rögzített részteljesítési határidők időpontjában a teljesítését elfogadta, így a felperest terhelte volna ezzel szemben annak bizonyítása, hogy őt felróható mulasztás terhelte. Hivatkozott továbbá arra is, hogy a felperes részéről a kivitelezés alatt - pótmunkaként - olyan további igények jelentkeztek, amelyek számára többletfeladatot keletkeztettek és a kivitelezés ütemezését, a munka szervezését hátrányosan befolyásolták. Arra is utalt, hogy a késedelmi kötbért a felperes a részszámlák teljesítésekor számolhatta volna el és mivel nem élt ezzel a lehetőséggel, a jogát elvesztette. Mindemellett túlzottnak tartotta a részszámlák utáni kötbér mértékét is, ezért - másodlagosan - annak mérséklését kérte. A vállalkozói díjak és anyagfelhasználás címen előterjesztett kereseti kérelem vonatkozásában hivatkozott arra, hogy a felperes által felsorolt munkák teljesítése nem tartozott a közöttük létrejött szerződések körébe, illetve a felperes azt sem bizonyította, hogy a csatolt számlákban feltüntetett anyagokat a perbeli kivitelezés során használta fel. Állította, hogy a 164/2000. számú számlában foglalt feladatokat elvégezte.

Az I.r. alperes a - többször módosított - viszontkeresetében az alapszerződés szerint számára még járó 31 317 167 Ft hátralékos vállalkozói díj, a 2000. február 25. napján kötött szerződés alapján végzett teljesítésre még ki nem fizetett 10 265 076 Ft, a pótmunkadíj címén őt megillető 40 489 976 Ft, továbbá a késedelmesen kifizetett részszámlák után - az általa csatolt kimutatás szerint - 3 248 626 Ft késedelmi kamat és az azok után járó törvényes mértékű késedelmi kamatok megfizetésére kérte kötelezni a felperest.

Állította, hogy a felperes számára az alapszerződésre vonatkozóan csak 71 978 884 Ft-ot fizetett meg. Később a viszontkeresetét akként pontosította, hogy amennyiben a 2000. augusztus 16-án megfizetett 2 753 762 Ft összegű visszatartást teljes mértékben az 1998. szeptember 15-én kötött szerződésre történt kifizetésként kell elszámolni, akkor a 2000. február 25-i szerződésre 11 500 000 Ft vállalkozói díj megfizetését kérte. Az állított pótmunkákkal összefüggésben arra hivatkozott, hogy azok mind a felperesnek - az írásban kötött szerződéseket meghaladó - a kivitelezés közben felmerült igényei voltak.

Az I.r. alperes is és a II.r alperes is a közöttük létrejött szerződés hatálytalanságának megállapítására irányuló kereset elutasítását kérték. Állításuk szerint a szerződésüket reális (74 000 000 Ft-os) áron kötötték meg, amellet, hogy azt sem támasztja alá semmilyen bizonyíték, hogy az I.r. alperes - ítéleti marasztalása esetére - ne tudna teljesíteni.

A felperes a viszontkereset elutasítását kérte. Arra hivatkozott, hogy az alapszerződésre vonatkozóan a már pénzügyileg rendezett vállalkozói díjon felül nincs további fizetési kötelezettsége. A III. számú részszámlába tartozó munkákat pedig az I.r. alperes nem végezte el és a IV. számú részszámlában elszámolt zárltláncú tévéhálózat, valamint az V. számú számlába tartozó térburkolat sem készült el. Hangsúlyozta, hogy a felek a szerződésüket a módosított tartalom szerint 62 571 841 Ft nettó összegű építési-szerelési munkára kötötték, így az elszámolást is annak alapján kell elvégezni. Vitatta, hogy az I.r. alperes teljesítette volna a 2000. február 25. napján kötött vállalkozási szerződésben foglaltakat. Álláspontja szerint minden utóbb elvégzendő pótmunkát rendeztek a felek az 1999. május 14. napján kötött szerződésükben és ezt meghaladóan pedig - a szerződésben előírt formai követelményeknek megfelelő - pótmunka elvégzésére irányuló megállapodás nem jött létre közöttük.

Az elsőfokú bíróság a 200. sorszámú ítéletében megállapította, hogy az I.r. alperes a 164/2000. számú számla szerinti, 11 500 000 Ft vállalkozói díjra vonatkozóan kivitelezési munkát nem teljesített. Ezt meghaladóan utasította el a felperesnek az I.r. alperessel szemben előterjesztett keresetét, II.r. alperessel szemben pedig teljes egészében.

Kötelezte a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az I.r. alperesnek 14 168 231 Ft-ot és annak az ítélet rendelkező részében írtak szerinti kamatait, valamint 2 065 496 Ft (rész)perköltséget. Ezt meghaladóan az I.r. alperes viszontkeresetét is elutasította, továbbá kötelezte a felperest a II.r. alperes javára 50 000 Ft perköltség megfizetésére.

Az elsőfokú bíróság a felperesnek a kötbér megfizetésére irányuló keresetét nem találta alaposnak. Ebben a kérdésben - az építész szakértői véleményére figyelemmel - teljes mértékben - elfogadta az I.r. alperes érvelését.

Megállapította, hogy a felek eredetileg az átalánydíjas szerződésüket nettó 51 129 841 Ft építési-szerelési munkára kötötték meg. Részletesen megindokolta, hogy a felek által eltérő

első lapoldallal csatolt szerződések közül miért az I.r. alperes által csatolt lap szerinti tartalmat fogadta el. Az erre vonatkozó bizonyítékok mérlegelésénél figyelembe vette, hogy az elfogadott lapot a felperes képviselője is aláírta, továbbá a szerződés 4. pontja nevesíti a tartós forgóeszköz körébe sorolt vendéglátó-ipari gépeket és ehhez a szerződéshez készült tételes árazott költségvetés is, a felperes ugyanakkor az általa csatolt változathoz ilyet benyújtani nem tudott. Emellett - megállapítása szerint - az 1999. július 1-jén keltezett szerződésmódosítás tartalmi változása is egyértelmű összefüggést mutat az I.r. alperes által csatolt első oldal tartalmával, valamint a felperes a BMF Ügynökséghez címzett bejelentésében is ilyen tartalmú szerződéskötésről tett nyilatkozatot.

Az elsőfokú bíróság a felperes kereseti kérelmét 5 138 598 Ft tekintetében (a festő, a burkoló és a villanszerelési munkák egy részének elmaradása miatt) találta alaposnak. A szakértői vélemény alapján megállapította, hogy a III. számú részszámlára csak 2 800 000 Ft villanszerelési díj és az átalányáras kalkuláció arányos összegében 5 131 174 Ft anyagfelhasználás számolható el, tehát

az 5 138 598 Ft különbözet nem került teljesítésre. Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint a felperes idegen vállalkozó igénybevételére csak akkor lett volna jogosult, ha a szerződésben megjelölt módon közölt felhívására az I.r. alperes a hibás, vagy hiányos teljesítését nem pótolta volna, a felperes azonban ilyen tényelőadást nem tett, illetőleg erre vonatkozó bizonyítékot nem csatolt. A felperes a szerződés műszaki tartalmának megváltoztatására egyoldalú döntéssel is jogosult lett volna, és - bár a szerződés erre vonatkozóan nem rendelkezett - a felek együttműködésre lettek volna tekintetben is kötelesek. A felperesnek tehát tájékoztatnia kellett volna az I.r. alperes helyett más vállalkozóval elvégzetetett munkákról az I.r. alperest, azonban arra vonatkozóan sem tett nyilatkozatot, illetve nem csatolt bizonyítékot.

Az elsőfokú bíróság a viszontkeresetben érvényesített követelések vonatkozásában azt állapította meg, hogy az I.r. alperes a többletmunkák díjára nem, csak a pótmunkája ellenértékére tarthat igényt. Kiemelte, hogy az I.r. alperes maga is akként nyilatkozott, hogy a III. részszámlához nem végzett festő-mázoló-burkoló munkákat, azonban - állítása szerint - a felperesnek anyagokat adott át 9 358 767 Ft, 331 103 Ft és 45 434 Ft értékben. Az átadott anyagok értékét azonban a felperes vitatta, mert szerinte az átalánydíjas vállalkozási szerződés keretét meghaladó értékű anyagelszámolásra az I.r. alperes nem jogosult és az elsőfokú bíróság ennek megfelelően csak az arányos összegű anyagértéket számolta el az I.r. alperes javára.

Az V. számú részszámla udvari térburkolatra vonatkozó vállalkozói díja 4 764 375 Ft volt, az elsőfokú bíróság azonban csak 4 000 000 Ft teljesítését fogadta el, mert a szükséges anyagot a felperes vásárolta és a felperes fizette a tereprendezés vállalkozói díját 764 375 Ft összértékben.

Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint a zártláncú TV-rendszer kiépítése a szerződés része volt, bár a kivitelezés költségét a költségvetés nem tartalmazta és a szolgáltatás műszaki tartalmára sem állt rendelkezésre semmilyen műszaki dokumentáció. A felperes a teljesítés megtörténtét teljesítésigazolásban elismerte. Utóbb azonban arra hivatkozott, hogy a TV-rendszer nem készült el, később pedig a nyilatkozatát akként módosította, hogy a zártláncú TV-rendszer a szállodában működik, azonban a központi műsorszóráshoz szükséges kiskészülék és az ahhoz szükséges szoftver hiányzik. Tanúkihallgatást

indítványozott annak bizonyítására, hogy nem történt meg a TV-rendszer szerződés szerű teljesítése, azt azonban az elsőfokú bíróság nem rendelte el, mert - megállapítása szerint - nem lehet megfelelő bizonyíték a felek által pontosan meg sem határozott műszaki berendezésre vonatkozóan olyan személyek tanúvallomása, akiknek a munkavégzése az érintett berendezésekhez nem kapcsolódott.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy mivel az I.r. alperes nem végezte el az 5 138 598 Ft értékű festési, burkolási munkát a III. számú számla esetében és a 764 375 Ft értékű munkát az V. számú számla összegén belül, ezért a teljesítése az eredeti szerződésre vonatkozóan csak 97 393 078 Ft értékű volt. A gépekről, berendezésekről kiállított számlából pedig csak 18 404 996 Ft fordítható az alapszerződés teljesítésére, míg a további 2 853 368 Ft a pótmunkára történt kifizetés volt. A felperes állította azt is, hogy kizárólag a visszatartás teljesítésére történt az 1 234 927 Ft kifizetése, nem pedig a 164/2000. számú számlára, amint azt az I.r. alperes állította. Ezt a tételt az elsőfokú bíróság a felperes nyilatkozatának megfelelően fogadta el az általa csatolt eredeti tartalommal elkészített kifizetési bizonylat alapján. Ezért a felperes által az I.r. alperesnek megfizetett összeget 87 802 419 Ft-ban megállapítva, arra a következtetésre jutott, hogy az eredeti szerződésből az I.r. alperes részére még 9 590 659 Ft értékű munka vállalkozói díja nem került kifizetésre.

A 2000. február 25-én létrejött szerződés teljesítésének igazolására az I.r. alperes egy dátum nélküli, egyébként mindkét fél által aláírt teljesítésigazolást csatolt. Az elsőfokú bíróság azonban a felperes nyilatkozatának megfelelően azt állapította meg, hogy erre a szerződésre vonatkozóan az I.r. alperes nem végzett munkát. A szakértő által megállapított és az I.r. alperes által elszámolható pótmunkaként határozta meg az elsőfokú bíróság a kéményvilágítás elkészítésének 770 325 Ft, a bútorszövet beszerzésének 1 128 382 Ft, a gondnoki lakás szellőzése elkészítésének 191 321 Ft és a szálloda kőlabazata elkészítésének 1 251 913 Ft összegű költség-tételeit, összesen 3 341 941 Ft értékben, amelyre az I.r. alperes a felperestől a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint tarthat igényt, mivel az érintett munkákra és beszerzésekre vonatkozóan a felek a szerződésükben szabályozott alaki kellékeknek megfelelő pótmunka-szerződést nem kötöttek. Az ezt meghaladó pótmunka iránti igényét az I.r. alperesnek az elsőfokú bíróság nem fogadta el, mert a fa födém szerkezet helyett készült vasbeton-födém kivételével az 1999. január 5-én keltezett teljesítésigazolásban megjelölt munkák a II. számú részszámlához tartozó kivitelezési feladatok voltak. A további munkák pedig elszámolást nyertek az 1999. május 14-én kötött szerződésben, amelynek ellenkezőjét az I.r. alperes nem tudta bizonyítani, mivel dokumentációt nem tudott csatolni sem a pótmunka-szerződéshez, sem a később megkötött vállalkozási szerződésekhez.

A viszontkeresettel összefüggésben tehát az elsőfokú bíróság azt állapította meg, hogy az I.r. alperest az alapszerződésből eredően még hátralékos vállalkozói díjként 9 590 659 Ft, pótmunka címén 3 341 941 Ft, a kifizetett vállalkozói díjak késedelmi kamata címén pedig 1 235 638 Ft, tehát mindösszesen 14 168 231 Ft illeti meg, amelyeknek megfizetésére a felperest kötelezte azzal, hogy a marasztalási összeg után az ítéletben meghatározott mértékű késedelmi kamatfizetési kötelezettség kezdő időpontját a viszontkereset előterjesztésének napjával egyezően állapította meg. Mivel az elsőfokú bíróság már elszámolta a felperes javára az elmaradt munkák 5 138 598 Ft összegét csökkentő

tényezőként, ezért azt külön nem vonta le az I.r. alperes részére járó díjból, a 164/2000. számú számla tekintetében pedig megállapította, hogy arra vonatkozóan az I.r. alperes részéről teljesítés nem történt.

Arra tekintettel pedig, hogy az elsőfokú bíróság nem az I.r. alperest marasztalta a felperes javára, hanem a viszontkereset alapján a felperest az I.r. alperes javára, a II.r. alperessel szemben előterjesztett kereseti kérelmet, mint alaptalant elutasította.

Az elsőfokú bíróság az ítéletében számot adott arról is, hogy miért nem vette figyelembe a **M.T.** által készített, az I.r. alperes által csatolt magánszakértői véleményt, miért nem rendelte el a kért tanúbizonyításokat és miért nem rendelt ki újabb szakértőt a felperes többszöri indítványa ellenére.

Az ítélet ellen valamennyi peres fél fellebbezést terjesztett elő.

A felperes a fellebbezésében elsődlegesen a sérelmezett határozat hatályon kívül helyezését, az elsőfokú bíróság újabb tárgyalás lefolytatására és újabb határozat hozatalára utasítását, másodlagosan pedig az ítéletnek a keresete szerint történő megváltoztatását és a viszontkereset teljes elutasítását kérte. Álláspontja szerint az ítélet súlyosan törvénysértő, mert az elsőfokú bíróság egyrészt indokolatlanul érthetetlen sietséggel rekesztette be a tárgyalást (amely miatt eljárási kifogást is előterjesztett). Hivatkozott arra is, hogy a tárgyalás előtt két héttel megkapott, mintegy 20 oldal terjedelmű újabb érdemi megállapításokat tartalmazó szakértői vélemény-kiegészítésre, valamint a több óráig tartó szakértői meghallgatáson felmerült újabb adatokra sem tudott megfelelően felkészülve nyilatkozni. Előadta továbbá, hogy az alperes a viszontkeresetét az ítélethozatal előtti tárgyaláson módosította, amelyre ugyancsak nem volt módja érdemben reagálni. Kiemelte, hogy a bíróság a polgári eljárásjog alapelvét sértette meg, amikor a tárgyalást annak ellenére rekesztette be, hogy a bizonyítási eljárás fele elmaradt. Sérelmezte, hogy nem kerültek kihallgatásra a már jóval korábban bejelentett tanúi, akik a szakértő által is tisztázatlannak tartott körülményeket igazolhatták volna, illetve nem került sor újabb szakértőként szakértői intézet kirendelésére sem, holott azt a per során a felek közösen is kérték. A felperes hivatkozott a műszaki szakértői bizonyítással összefüggő aggályaira is, nevezetesen arra, hogy a szakértő az eljárásának négy éve alatt többször is kiegészítette a szakértői véleményét, azonban mindvégig nem volt tisztában - álláspontja szerint - sem az ügy elbírálásához szükséges műszaki tervdokumentációkkal, sem a szerződés rendelkezéseivel, továbbá a jogszabályokban és a joggyakorlatban használt rögzített fogalmakkal sem. Azt is sérelmezte, hogy a szakértő az utolsó tárgyaláson olyan kérdésekre adott választ, amelyekre korábban évekig nem volt képes válaszolni. Álláspontja szerint az I.r. alperes egyoldalú, „légből kapott” állításai befolyásolták a szakértőt a véleménye elkészítésében, így a szakértő pártatlanságát is megkérdőjelezte. Nem értett egyet azzal sem, hogy az elsőfokú bíróság azzal mellőzte az általa a per megindulásakor benyújtott igazságügyi szakértői véleményt készítő - azóta elhunyt - szakértő meghallgatását, hogy az nem releváns. Ezzel szemben az I.r. alperes által megbízott magán építész-szakértő véleményét érdemben tárgyalta és azt véleményeztette az általa kirendelt szakértővel is. Álláspontja szerint a szakértő megállapításai több esetben iratellenesek is voltak ezért indokolt volna más szakértő bevonásával tisztázni a vitás

kérdéseket, figyelemmel arra is, hogy a perben kirendelt szakértő az ő magánmegbízása alapján eljáró műszaki szakértővel is ellentétes megállapításokat tett.

Állítása szerint az elsőfokú bíróság nem rendelhetett volna ki a felperes szervezeti képviselője aláírásának megvizsgálására sem azt az írásszakértőt, akivel korábban az I.r. alperes készítettet megbízás alapján magánszakértői véleményt. Hivatkozott ugyanakkor arra, hogy az általa beszerzett írásszakértői vélemény egyértelműen megállapította, hogy az I.r. alperes által csatolt alap-vállalkozási szerződés első oldala eltér a többi oldal fénymásolatától, tehát az utólagos egybetűzéssel, az iratok összemásolásával jött létre. Hangsúlyozta, hogy az általa indítványozott tanúbizonyítás elrendelésének hiánya miatt azért is törvénysértő az elsőfokú bíróság ítélete, mert a követeléseinek tekintetében az elsőfokú bíróság éppen a bizonyítottság hiányára hivatkozott. Megjegyezte, hogy az elsőfokú bíróság a pert mindvégig egyoldalúan vezette, a felperes jogi képviselőjét ugyanis alaptalanul bírságolta meg, a kirendelt szakértő feladatát iratellenes előfeltevések alapján határozta meg és a tanúk kihallgatására vonatkozó indítványa mellett az újabb szakértő kirendelésére irányuló bizonyítási kérelmét sem teljesítette. Kérte ezért, hogy a megismételt eljárásban az ítélőtábla kötelezze az elsőfokú bíróságot, hogy hallgassa ki az általa bejelentett tanúkat, újabb szakértőt rendeljen ki és az első fokon előterjesztett (és elutasított), az eljáró bíró kizárása iránti kérelmében foglaltak miatt új eljárás lefolytatására a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság másik tanácsát jelölje ki.

A fellebbezésének kiegészítésében az ítéletet teljes terjedelmében vitatta, kifogásolva a szerződés műszaki tartalmának megállapítása mellett azt az ítéleti megállapítást is, hogy tételes költségvetést felmutatni a felperes sem tudott, a tervdokumentáció ugyanis árazatlan költségvetést tartalmazott és azt az I.r. alperes a saját árajánlatának megfelelően árazta be.

A teljesítésigazolások kérdéséről illetően azt nem vitatta, hogy a törvényes képviselője aláírt olyan teljesítési igazolásokat is, amelyek tartalma nem volt valós, azokkal szemben azonban a felperes ellenbizonyítással kívánt élni. Arra hivatkozott, hogy a teljesítésigazolásokon mindkét esetben azonos szöveg szerepelt, így azok az eltérő tartalmú teljesítések igazolására ezekből sem lehettek alkalmasak. Kiemelte, hogy az elsőfokú bíróság is azt az utasítást adta a szakértőnek, hogy a teljesítésigazolásokat ne vegye figyelembe, utóbb azonban mégis elfogadta azokat az ítélkezése alapjául. Állította továbbá, hogy nem a saját egyoldalú és indokolatlan döntése alapján végeztette el másokkal az elmaradó munkákat, hanem kényszerhelyzetben, kárenyhítési céllal vett igénybe idegen vállalkozókat. Az elsőfokú bíróság azonban elzárta őt ennek a körülménynek a bizonyításától, amely pervezetés ellenkezik a polgári eljárás alapelveivel. Hangsúlyozta, hogy a perbeli átalánydíjas alap-szerződés a kivitelezői kötelezettségek körébe sorolta a részlettervek elkészítésének feladatát is, ezért a tervek hiánya nemhogy mentené az I.r. alperes késedelmét, hanem kifejezetten megalapozza annak megállapítását.

Állította, hogy a kivitelezés során a megrendelői igényei jelentősen nem változtak. A tervmódosítások pedig csak a kivitelezési hiányosságok és eltérések törvényesítését szolgálták, továbbá több olyan munkafázis kivitelezése került azok alapján elhagyásra, amelyek kifejezetten könnyítettek az I.r. alperes helyzetén.

Utalt arra, hogy szükségtelen volt írásban felszólítania az I.r. alperest, hogy végezze el a hiányzó munkákat, mert szóban, napi szinten egyeztetés folyt közöttük, amely megfelelt az elvárhatóság követelményének. Hivatkozott arra is, hogy az V. részszámlában udvari

burkolat címszó alatt megjelölt munka a mai napig sem készült el, amely helyszíni szemlével ellenőrizhető. Állítása szerint a zártláncú TV-rendszer tekintetében is csúsztatást tartalmaz az ítélet, mert azt az I.r. alperes is elismerte, hogy a megrendelése nem a normál, minden szállodára és minden lakóépületre jellemző, ún. „csillagpontos” gyengeáramú huzagolást takarta, hanem egy műsorgyártásra (is) alkalmas rendszert. Az I.r. alperes pedig nem tudta igazolni, hogy az ahhoz szükséges készülékeket beszerezte. Hivatkozott arra, hogy felelős vezető állású dolgozóival mint tanúkkal tudta volna igazolni, hogy nem került kialakításra a megrendeltnek megfelelő TV-rendszer. Az elsőfokú bíróság a tanúbizonyítást ezzel összefüggésben is indokolatlanul mellőzte, elzárva őt a bizonyítás lehetőségétől. Vitatta a jogalap nélküli gazdagodás jogcímén megítélt követelést is, hiszen a felek közötti szerződés kifejezetten rendezte, hogy a többletmunkát az I.r. alperesnek külön költség felszámítása nélkül el kellett végeznie, 10 000 000 Ft értékben pedig a felek pótmunka-szerződést kötöttek.

Álláspontja szerint a kereseti követelése a II.r. alperessel szemben is megalapozott volt, ezért sérelmezte a vele szemben előterjesztett keresetét elutasító ítéleti rendelkezést is.

Az I.r. alperes a fellebbezésében - a sérelmezett ítélet megváltoztatásával - a felperes marasztalásának összegét 37 838 650 Ft-tal kérte felemelni.

Arra hivatkozott, hogy ki nem egyenlített vállalkozói díjként az eredeti szerződés alapján még 10 492 270 Ft, pótmunkadíjként 15 846 443 Ft, a 2000. február 25. napján kötött szerződés alapján pedig további 11 500 000 Ft, valamint ezeknek az összegeknek a törvényes késedelmi kamatai illetik meg. Kérte továbbá a perköltségének 1 250 000 Ft-tal történő felemelését is, valamint a felperes kötelezését a másodfokú perköltségének megtérítésére.

Az elsőfokú bíróságon 2009. június 18-án előterjesztett kiegészítő ítélet iránti kérelmében a felperest további 3 200 000 Ft + áfa ügyvédi munkadíj, mint elsőfokú perköltség megfizetésére kérte kötelezni, arra hivatkozással, hogy az elsőfokú bíróság a perköltség összegének megállapításakor figyelmen kívül hagyta a felperesnek azt a kereseti kérelmét, melyben az I.r. és II.r. alperesek között létrejött üzletrész-adásvételi szerződés fedezetelvonó jellegének megállapítását kérte. Annak figyelembevételével pedig a felperes kereseti kérelmeinek pertárgy értéke együttesen 230 265 566 Ft-ot tett ki.

Az elsőfokú bíróság tájékoztatását követően az I.r. alperes az utóbbi beadványát is fellebbezésnek kérte tekinteni, a javára megítélt elsőfokú perköltség összegének a kérelmében megfogalmazottak szerint történő felemelése iránt.

Az I.r. alperes a fellebbezésében előadta, hogy az elsőfokú bíróság - álláspontja szerint - a túlnyomó részét illetően helyes tényállást állapított meg, az ítéletében azonban az abból levont jogi következtetései nem voltak helytállóak. Az 1998. szeptember 15-én keltezett szerződés értelmezésével kapcsolatban állította, hogy a térburkolat elvégzése nem volt a feladata, azt a csatolt árazott költségvetés sem tartalmazta és a felek 1999. május 14-i szerződésmódosítása után a perbeli beruházást csak „szerkezetkészéig” kellett befejeznie, amely csak a betonjárda elkészítését foglalta magában. Az 1998. december 1-jei pótmunkával kapcsolatban arra hivatkozott, hogy azért került sor a műszaki tartalom módosítására, mert az eredeti megállapodásban nem szereplő egyéb munkálatokat is el

kellett végeznie és ezért került sor a 13 069 772 Ft összegű számlában a díj feltüntetésre kifejezetten pótmunka ellenértékeként. Az elsőfokú bíróság bár tett olyan tartalmú megállapítást, hogy a felek a pótmunkákat ezzel a III. számlával és az 1999. május 14-i szerződéssel rendezték, azonban ennek a megállapításának a következményét nem vontak le. Állította, hogy a szakértői véleménnyel ellentétben a nyílászáró-helyek kialakítása pótmunkának minősül, mert a kiviteli terv kizárólag a tetőtéri nyílászárók kialakítását tartalmazta. Ezért - álláspontja szerint - a 103 296 051 Ft-ot szerződési díjból levonva a III. számú részszámlához kötődő teljesítést, beszámítva az I.r. alperesi követelésbe a felperesnek járó 5 138 598 Ft-ot, mivel a felperes csak 74 732 646 Ft-ot fizetett meg az elsőfokú bíróság által megállapított 98 157 453 Ft helyett, így a már megítélt követelésen felül számára még jár a 10 492 207 Ft az alapszerződés alapján végzett teljesítés után. A pótmunkákkal összefüggésben kifejtette, hogy az 1999. május 14. napján kelt szerződés háromirányú volt: egyrészt az eredeti szerződéshez képest az I.r. alperes építési kötelezettsége már csak a szerkezetkésztségig terjedt, másrészt „az előre fel nem tárt és látható” pótmunkák díját rendezte, harmadrészt kitolta a mű átadásának időpontját. Állítása szerint mind a szakértő, mind az elsőfokú bíróság helytelen jogkövetkeztetést vont le, amikor azt állapította meg, hogy a felek ezzel a szerződéssel rendezték a felmerült összes pótmunkát. A felperes ugyanis 1999. június 1. napján olyan teljesítésigazolást adott ki, amely szerint az 1999. május 14. napján kelt pótmunkákra vonatkozó szerződés annak teljesítése miatt megszűnt. Ebből következően a későbbi időpont(ok)ban elvégzett pótmunkák díjazását a felek 1999. május 14-én nem rendezhették.

Ezek a munkák pedig az I.r. alperes állítása szerint a következők voltak:

- A kőburkolat mosása 337 500 Ft összegben. (Ez - állítása szerint - azért volt pótmunka, mert ha nem kellett volna kicserélni a köveket, meg sem kellett volna tisztítani azokat.)
- Az udvari térburkolat az el nem számolt 4 000 000 Ft értékben.
- Az apartmanok falburkolatainak és előszobafalainak a szállodai szobaegységekben szereplő, terven felüli része 1 047 222 Ft értékben és a nappali-hálószoba bútoroké 230 148 Ft értékben.
- A Hauráton csapadékvíz-elvezető kialakításának 529 535 Ft-os költsége (amely azért volt pótmunka, mert csak a betonjárda elkészítése volt a feladata).
- Az **OB Kft.**-től, mint alvállalkozójától 1999. június 1. napja után megrendelt munkálatok 4 570 523 Ft-os értéke.

Sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság a javára elszámolható pótmunkákat csak részben állapította meg, a bútorszövet esetében 209 375 Ft-tal kevesebbet, mint ami felmérésre került, mert a szakértő számítási hibát vétett. Kifogásolta, hogy az elsőfokú bíróság nem vette figyelembe az általa biztosított kerámiakészlet 1 018 750 Ft-os, illetve a festés-burkolási anyagok ellenértékének az átalányszerződésben kikötött anyagellenértéken felüli 1 996 515 Ft-os értékét.

Hivatkozása szerint a bárpult, recepciós pult és a szegélyezés elkészítése nem volt a szerződésük része, azonban ezeket a munkákat is elvégezte. Ezeket a munkákat pedig csak ő készíthette el, mert a felperes azok mással történt elvégeztetését nem igazolta.

A 60 000 USA dolláros követelésével összefüggésben kifejtette, hogy a perben csatolta azt a felperesi ügyvezető által 2001. január 3-án tett nyilatkozatot, amelyben elismerte, hogy az I.r. alperes a hivatkozott kölcsönösszeget az építkezésre fordította, ezért ezzel az

összeggel a felperes tartozik az I.r. alperes felé a perbeli építkezéssel kapcsolatos elszámolás során. A tartozáselismerő nyilatkozat az építkezés teljes befejezése után, a felek elszámolásának keretében keletkezett, annak érdekében, hogy a perbeli szerződésekkel nem rendezett, illetőleg még nem számlázott pótmunkákat a felek elszámolják. Megítélése szerint ez a nyilatkozat is azt támasztja alá, hogy részére magasabb összegű vállalkozói díj jár, mint amit az elsőfokú bíróság megítélt.

A 2000. február 25. napján keltezett szerződéssel összefüggésben az I.r. alperes előadta, hogy a fűtőkorszerűsítés körében a II. épületben padlófűtéssel látta el a pezsgőmedence környezetét, kicserélte az összes radiátort, illetve a kazánház kezelő részét teljesen felújította, az étteremben is a költségvetésben és a kiviteli tervben nem szereplő munkákat végzett el (pl: vízkövezés), valamint a szolgálati lakás melletti kapubejáratot felújította, előtetőt készített, pedig a melléképület felújítása nem volt az alapszerződés része. Ezeknek a munkáknak a teljesítését a felperes cégszerű aláírásával elismerte, a kibocsátott számla után az áfa-t visszaigényelte, könyvelésében szerepeltette. Hangsúlyozta, hogy a 192. sorszám alatti szakvélemény megállapította, hogy a szerződés műszaki tartalmában ismertetett munkák hiányában üzembe helyezési eljárás sikeres lefolytatására nem kerülhetett volna sor, így ez a szerződés úgy értelmezhető, hogy ebben a megállapodásban valójában már korábban elvégzett munkák értékét ismerték el. Ezért nem volt helytálló az elsőfokú bíróságnak az a megállapítása, hogy az I.r. alperes az utóbbi szerződésre vonatkozóan kivitelezői tevékenységet bizonyítható módon nem végzett. Az érintett munkák pedig nem tekinthetők többletmunkának sem, mivel az alapszerződés az ebben a megállapodásban foglalt munkákat nem tartalmazta.

A II.r. alperes a fellebbezésében az elsőfokú bíróság ítéletének a javára megállapított perköltségre vonatkozó rendelkezését támadta és a felperest további 3 150 000 Ft + áfa ügyvédi munkadíj, mint elsőfokú perköltség megfizetésére kérte kötelezni. Hivatkozott arra, hogy az irányadó pertárgyérték a II.r. alperessel szemben is 109 302 783 Ft, ezért mivel ügyvédi megbízási szerződést nem csatolt, a II.r. alperest ügyvédi munkadíjból eredő perköltségként a 32/2003. IM rendelet alkalmazásával 3 200 000 Ft nettó összeg illetné meg, szemben az elsőfokú bíróság által megítélt 50 000 Ft-tal.

A felperes az I.r. alperes fellebbezésével kapcsolatos ellenkérelmében hivatkozott arra, hogy a közöttük létrejött átalánydíjas szerződés alapján azt kellett vizsgálni, hogy az I.r. alperes teljesítette-e a szerződésben vállalt feladatát és a felperes megfizette-e számára a vállalkozói díjat. Tényként állapítható meg, hogy ő kiegyenlítette az átalánydíjat, az I.r. alperes azonban csak részben teljesített, a szerződésben vállalt kötelezettségeit illetően ugyanis jelentős hiányosságok mutatkoztak. Sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság helyt adott az I.r. alperes tételes elszámolásra irányuló kérelmének az átalánydíjas szerződésre vonatkozó szabályokat pedig csak a felperes rovására alkalmazta. Hangsúlyozta, hogy tévedett az elsőfokú bíróság, amikor az ítéletét az alperesi kreált „költségvetésre” alapította.

A szerződésmódosítások kérdésével összefüggésben kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság gyakorlatilag félretette a szerződés rendelkezéseit és parttalanul teret engedett az I.r. alperes azon hivatkozásainak, amelyek az építési naplóbeli bejegyzések és teljesítésigazolások szerződésmódosító hatására vonatkoztak.

Sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság arányosításokat végzett az I.r. alperes által el nem végzett munkák részéről történt befejezéseinek költségei esetében, továbbá kifogásolta, hogy az I.r. alperes által csatolt számlákat az elsőfokú bíróság elfogadta, míg a felperesnél ugyanezeket nem vette figyelembe. Megjegyezte, hogy az I.r. alperes olyan számlákat is csatolt, amelyek a perbeli kivitelezés mennyiségi szükségleteit jóval meghaladták. Az I.r. alperes fellebbezésében megjelölt további pótmunkákkal kapcsolatban a felperes az elsőfokú bíróság ítéletét helytállónak találta. A 60 000 USA dollárral összefüggésben pedig a felperes arra hivatkozott, hogy a felperes azzal, hogy az átalánydíjat megfizette rendezte az I.r. alperessel szemben keletkezett tartozását.

A 2000. február 25. napján keltezett szerződéssel kapcsolatban a felperes továbbra is hangsúlyozta, hogy az I.r. alperes az érintett munkákat nem végezte el, amelyet szemle igazolhatná. A kazánház nem került felújításra, a pezsgőmedence padlófűtése az alapvállalás részét képezte és a II. számú épületben nincsenek kicserélve a radiátorok. A szolgálati lakás melletti kapubejárat rendbetételét pedig a felperes alvállalkozója végezte el. Arra az I.r. alperesi hivatkozásra, hogy e számlát nem rendezte, az áfa-ját azonban visszaigényelte, előadta, hogy az I.r. alperes képviselőjének másik cége végezte a felperes könyvelését, ezért az I.r. alperes pontosan tudhatta milyen számlákat könyveltek és teljesítettek a felperesnél.

A II.r. alperes fellebbezésével összefüggő ellenkérelmében a felperes arra hivatkozott, hogy nem indokolt a II.r. alperes ügyvédi munkadíjából származó perköltségének felemelése, mivel a vele szemben előterjesztett keresettel kapcsolatos védekezés kidolgozása nem volt jelentős munkaigényű, a II.r. alperes képviselői a tárgyalásokon nem jelentek meg, a jogi képviselő pedig a beadványaiban lényegében csak az I.r. alperes által előadottakhoz csatlakozott és csak öt periratot szerkesztett.

A peres felek nem nyújtottak be fellebbezést az elsőfokú bíróság ítéletének a viszontkeresetet részben (az I.r. alperes fellebbezésében megjelölt követelést meghaladóan) elutasító része ellen, ezért az ítéletnek ez a rendelkezése a Pp. 228.§ (3) bekezdése alapján jogerőre emelkedett. A másodfokú bíróság pedig az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253.§ (3) bekezdésében foglaltak szerint csak a fellebbezési kérelmek és ellenkérelmek korlátai között bírálta el.

A felperes fellebbezése alaptalan, az I.r. és II.r. alperesek fellebbezése pedig részben alapos.

Az ítéltábla megállapítása szerint az elsőfokú bíróság a tényállást - a felperes keresetének és az I.r. alperes viszontkeresetének elbírálásához szükséges jelentős tényeket illetően - kellően feltárta és azt a rendelkezésre álló adatok megfelelő értékelésével helyesen állapította meg. Az elhúzódó perben a felek számos esetben tettek terjedelmes (részben a korábbtól eltérő) nyilatkozatokat és jelentős mennyiségű okirati bizonyítékot szolgáltatnak, amelyeket a bíróságnak a maguk összességében kellett értékelnie és elbírálnia. Ennek során az elsőfokú bíróság a per egyéb adataival, a rendelkezésre álló szakértői véleményekkel és nyilatkozatokkal egybevetett mérlegelése alapján állapította meg, hogy az egyes nyilatkozatokat, bizonyítékokat miként kellett megítélni, illetőleg azok közül

melyeknek milyen jelentőséget kellett tulajdonítania, valamint további bizonyítási eljárás lefolytatása szükséges volt-e.

A Pp. 206.§-ában foglaltaknak megfelelő mérlegelés eredményeként az elsőfokú bíróság által levont következtetésekkel az ítéletábra egyetértett. A bizonyítékok értékelésével, mérlegelésével összefüggésben a felek - főként a felperes - által állított eljárási szabálysértéseket az ítéletábra nem állapította meg, és a peradatok (nyilatkozatok, bizonyítékok) felülmérlegelésére sem látott indokot. Ezzel a megállapítással összefüggésben az ítéletábra nyomatékosan hivatkozik arra, hogy a perbeli szerződéskötéseket megelőzően, valamint a kivitelezés időtartama alatt a felperes és az I.r. alperes között mindkét fél által elismerten sokoldalú gazdasági kapcsolat volt. Nem lehet továbbá eltekinteni attól sem, hogy a közbeszerzési pályázat megnyerésének kihirdetése után az akkor még érdekközösségben és kölcsönös bizalmon alapuló gazdasági kapcsolatban álló felek a kivitelezést - az eredeti pályázattól függetlenül - a közös elképzelésükhöz igazították és azt többféle anyagi forrás felhasználásával lényegében közös munka- és anyagrafordítással kívánták megvalósítani, miközben a szerződéseikkel, azok módosításaival, a teljesítések igazolásával és a számlázásokkal meg kellett felelniük az állami támogatásokkal összefüggő szigorú elszámolási követelményeknek is.

A peres felek között létrejött szerződés alapján a felperesnek mindemellett joga volt más vállalkozókkal elvégeztetni még az I.r. alperes szerződésében meghatározott munkákat is, valamint máshonnan beszerezni a beruházáshoz szükséges anyagokat, amelyekkel összefüggésben a feleket a szerződésben külön is kikötött egyeztetési kötelezettség terhelte. Éppen a felperes, illetve az I.r. alperes között fennállott komplex és bonyolult kapcsolat miatt történhetett meg, hogy az I.r. alperessel egyidejűleg a kivitelezésen a felperes maga is és más vállalkozója is végezhetett munkálatokat. Tényként állapítható meg továbbá az is, hogy a felperesi kivitelezés forráshiányos volt, jelentős, de szakaszosan folyósított állami támogatás ellenére, ezért az I.r. alperes ügyvezetője, B.G.É. saját kölcsönrel is finanszírozta a munkák egy részének elvégzését, valamint az I.r. alperes is vett fel hiteleket az építés költségeinek biztosítására. A szerződésekben vállalt egyeztetési kötelezettségüknek a felek egy ideig eleget is tettek és a beruházás befejezésekor el is kívántak számolni egymással.

Mindezeket szem előtt tartva az ítéletábra megállapítása szerint kiemelt jelentőséget kellett tulajdonítani - a nyilvánvalóan a saját könyvelési adatok értékelése alapján - a felek és az I.r. alperes részéről egymásnak megküldött egyenlegközlőknek, illetve az azokat megelőző és követő egyeztetéseknek és azok megállapításainak.

Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint az I.r. alperes az átalánydíjas alapszerződést 1999. december 8-án teljesítette. Az azt követő szerződések, munkavégzések, számlázások teljesítésigazolások valós indoka pontosan - éppen a fenti körülmények miatt - minden esetben nem állapítható meg. Az érintett felek azonban azokat nyilvánvalóan pontosan tudták és a saját maguk számára nyilvántartották (pl. Oné a Debreceni Ítéletábra Pf...../7. számú ítéletében (5. oldal) említett „kockás lap”-on).

Nyilvánvalóan a felperes és az I.r. alperes külön nyilvántartásának és a cégek könyvelt adatainak ismeretében kezdődtek meg a felperes és az I.r. alperes között az elszámoláshoz szükséges tárgyalások, olyan időszakban, amikor a korábbi zavartalan gazdasági együttműködés már megbomlott és az érintett felek között különböző tárgyú (pl. cégjogi) viták is keletkeztek a beruházás elszámolásával kapcsolatos vitáik mellett.

Ilyen körülmények között keletkezett 2001. január 3-án az a felperes ügyvezetője által (is) aláírt nyilatkozat, amelyben **O.I.** - a köztük lévő pénzügyek elszámolása során - elismerte, hogy az I.r. alperes ügyvezetője a perbeli beruházás megvalósításához 23 487 303 Ft összegű magán kölcsönrel járult hozzá, valamint az I.r. alperes ebből a célból vett fel 60 000 USD hitelt, amelynek megfizetését a felperes vállalta a perbeli építkezéssel kapcsolatos elszámolás során.

E nyilatkozat aláírását követően a felperes és az I.r. alperes elszámolásának, egyeztetéseinek eseményeire vonatkozóan az érintett felek nem szolgáltatottak adatot a perben.

2001. május 28-án azonban a felperes az I.r. alperessel azt közölte, hogy „a könyveiben önök felé 931 093 Ft túlfizetése van” . 2001. június 13-án pedig az I.r. alperes a felperesnek azt válaszolta (14/F/21. számú irat), hogy a felperes - az ő nyilvántartása szerinti - tartozása 10 565 907 Ft, azzal a megjegyzéssel, hogy „ezt az egyenleget elfogadták”. (Egy korábbi egyenlegközlőben egyébként az I.r. alperes a 2000. december 31-i állapot szerint a felperesi tartozást még 13 175 157 Ft-ban jelölte meg. 2001. június 13-án azonban elfogadott tartozásként már csak 10 565 907 Ft-ot közölt, amely körülmény önmagában is az egyeztetések tényét igazolja.)

Ezek a perben rendelkezésre álló és a felperes, valamint az I.r. alperes által sem vitatott korabeli okirati bizonyítékok pedig kellően alátámasztják az elsőfokú bíróság mérlegelésén alapuló megállapításainak, illetőleg a felek elszámolásának helyességét, a valós helyzetnek megfelelő voltát. Az elsőfokú bíróság a műszaki szakértő véleményét, megállapításain alapulva az I.r. alperes által ténylegesen elvégzett munkák és igazolások, beszerzett anyagok értékéből kiindulva állapította meg az I.r. alperes járandóságát, azok forrásának vizsgálata nélkül. Ezért az elszámolás során nem kellett külön jelentőséget tulajdonítani az adott esetben a 60 000 USD-re vonatkozóan megtett 2001. január 3-i nyilatkozatnak.

A felperesnek az ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló fellebbezési kérelmével összefüggésben a rendelkezésre álló iratok alapján megállapítható, hogy a felperes a 38. számú beadványában kérte B.Z. tervező tanúkénti kihallgatását az átalánydíjas szerződés műszaki tartalmának meghatározása céljából, valamint a 170. számú beadványában kérte H.K.É., mint főállású gazdasági ügyintézőt tanúként kihallgatni a számlázott anyagok beépítésére vonatkozóan. Az I.r. alperes pedig a 11. és 15. sorszámú beadványaiban indítványozta az ott megjelölt tanúk megidőzését a szerződésmódosításokra, illetve a pótmunkákra. Az ítélet megállapítása szerint azonban a kivitelezés során időben el nem végzett egyeztetések és hiányzó nyilvántartási adatok megfelelő pótlására tanúvallomások nem szolgálhattak. A szakértő a többször kiegészített szakértői véleményében a hiányos okirati bizonyítékok alapján volt kénytelen megállapítani az I.r. alperes által elvégzett a szerződésekben felvállalt munkákat és a pótmunkákat, amelyet az elsőfokú bíróság az ítéletképe alapján elfogadott. Mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság helyesen foglalt állást akként, hogy a szerződő felek sajátos jogviszonyában a vita a csatolt okirati bizonyítékok és az azok alapján elkészített (elkészíthető) kiegészített szakértői vélemény alapján elbírálgatható volt, az indítványozott tanúkihallgatásoktól ugyanakkor értékelhető eredmény nem volt remélhető. Ezért az ítélet nem találta jogsértőnek, hogy az elsőfokú bíróság a bejelentett tanú kihallgatását mellőzte és nem tartotta aggályosnak azt

sem, hogy az elsőfokú bíróság a szakértő kiegészített szakvéleményét az ítélethozatal alapjául elfogadta és a perben nem rendelt ki más (új) szakértőt.

Miután az ítélet tábla megállapítása szerint az elsőfokú bíróság ítélete nem megalapozatlan és az elsőfokú eljárásban az ügy érdemére kiható eljárási szabálysértés sem történt, ezért alaptalan volt a felperesnek az ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló elsődleges fellebbezési kérelme.

Az ítélet tábla egyetértett az elsőfokú bírósággal abban is, hogy az I.r. alperes által csatolt okirat alapján állapította meg az 1998. szeptember 15-én létrejött szerződés tartalmát. Azt ugyanis nemcsak a felperes ügyvezetőjének aláírását igazoló M.G. által készített írásszakértői vélemény támasztotta alá, hanem az a lényeges körülmény is, hogy amennyiben a szerződésnek már eredetileg sem lett volna része a vendéglátó-ipari géppark biztosítása, nem lett volna indoka az 1999. július 1-jei, annak a szerződésmódosításnak, amely kifejezetten akként rendelkezett, hogy a vendéglátó-ipari géppark beszerzése nem képezi az I.r. alperes feladatát. Miután pedig az utóbbi módosítás folytán a vendéglátóipari géppark már nem volt a szerződés része, annak sincs relevanciája - a felperes állításával szemben -, hogy azokra vonatkozóan milyen árajánlatot adott K.F. vezérigazgató. Arra figyelemmel pedig, hogy az elsőfokú bíróság az I.r. alperes által adott árajánlatot és a terveket tekintette a szerződés műszaki tartalmának, érdektelen az is, hogy az árazatlan költségvetést megkapta-e az I.r. alperes illetve az tartalmazott-e épületgépészeti munkarészt vagy sem.

Az ítélet tábla megállapítása szerint az elsőfokú bíróság azt is helytállóan állapította meg, hogy a késedelem az I.r. alperesnek nem volt felróható. A módosított határidőben történt teljesítést támasztják alá ugyanakkor a csatolt I.II. rész-számlára vonatkozó teljesítésigazolások, valamint az a körülmény is, hogy bár a szerződés a felperest feljogosította arra, hogy levonja a számlákban érvényesített vállalkozói díjból a kötbér összegét, 10 napon túli késedelem után pedig elálljon a szerződéstől, a felperes azonban ezeket a jogkövetkezményeket nem alkalmazta. Tény, hogy a felperes a teljesítést elfogadta, ilyen körülmények között az elsőfokú bíróság megállapítását néhány naplóbejegyzés nem teszi kétségessé, különös tekintettel arra, hogy azok túlnyomórészt a módosult felperesi igények kivitelezésével voltak összefüggésben. Az elsőfokú bíróság (és a szakértő) által elfogadott teljesítés igazolások bizonyító erejét pedig nem csökkentette, hogy azokon a konkrét munkavégzések nem voltak feltüntetve, az azok alapján kiállított számlákon ugyanis a szerződésnek megfelelő munkafázisok egyértelműen szerepelnek. Az elsőfokú bíróság helyesen értékelte a műszaki szakértői vélemény alapján azt is, hogy a perbeli esetben a kivitelezési véghatáridőt nemcsak a többlet- és pótmunkák, hanem a technológiai szükségletek, illetve az előírt technológiai sorrend betartása miatt sem tudta betartani az I.r. alperes.

Tény, hogy az elsőfokú bíróság akként utasította a kirendelt műszaki szakértőt, hogy a teljesítésigazolásokat ne vegye figyelembe a véleményének elkészítésekor annak biztosítása érdekében, hogy a felperes az ellenbizonyítás lehetőségével élve, a hivatkozott okiratokkal szemben bizonyíthassa, hogy az I.r. alperest mulasztás terheli abban, hogy határidőre nem teljesített. A szakértői bizonyítás azonban a felperes állítását nem támasztotta alá és a felperes egyéb okirati bizonyítékot sem szolgáltatott, ezért az elsőfokú bíróság a teljesítési igazolásokban, mint okiratokban foglalt nyilatkozatokat helyesen

fogadta el bizonyítékként a tényállásának megállapításakor. A szerződés szerint az I.r. alperes a számláit csak a teljesítésigazolás alapján állíthatta ki. Az igazolásokat (szakértői bizonyítással igazoltan) a felperes szervezeti képviselője írta alá. Ezért a felperes súlytalanul hivatkozott arra, hogy - a valósággal ellentétben - csak az I.r. alperessel fennállott szoros gazdasági kapcsolatra tekintettel látta el **O.I.** azokat a kézjeggyével.

Az ítéltábla rámutat továbbá arra, hogy az elsőfokú bíróság sem **D.S.t**, mint a felperes által megbízott szakértőt, sem **M.T.t**, mint az I.r. alperes magánmegbízása alapján eljáró szakértőt nem hallgatta ki, tehát mindkettőjük véleményét az irányadó bírósági gyakorlatnak megfelelően, csak a felek szakszerűen megfogalmazott álláspontjának tekintette. Ezért a felperest sérelem nem érte amiatt, hogy **D.S.** kihallgatása elmaradt (BH.1992.270.). **M.T.** szakértői véleményére pedig, mint a fél nyilatkozatára adott választ a perben kirendelt igazságügyi építész szakértő, aki a peres iratokhoz tartozó **D.S.**-féle szakértői véleményt is megismerhette és figyelembe vehette a szakértői véleménye kialakításakor.

Helytállónak találta az ítéltábla azt az elsőfokú bírósági megállapítást is, hogy a felperes sem konkrét tényállást nem adott elő, sem okirati bizonyítékot nem csatolt arra vonatkozóan, hogy az I.r. alperesi késedelem miatti kényszerhelyzetben és kárenyhítési célból vette igénybe idegen vállalkozók munkáját, valamint azt megelőzően az I.r. alperest a hiányos teljesítésének pótlására is felszólította, amelyre őt az átalánydíjas szerződés 8. pontja kötelezte. Ennek igazolására nyilvánvalóan nem lehetett elég a felperesnek az a hivatkozása, hogy a felek szoros gazdasági kapcsolatára tekintettel az írásbeli felszólítás fölösleges volt.

Tény, hogy a részlettervek szolgáltatása az I.r. alperest terhelte. A szakértői vélemény azonban nem azoknak, hanem az átalakításokkal kapcsolatos terveknek a későbbi beszerzését jelölte meg a késedelem okaként. Nem volt alapos a felperes fellebbezési érvelése az építési napló-bejegyzéseknek csak I.r. alperes javára való figyelembevételével kapcsolatban sem, mivel azokat a per egyéb adataival együtt értékelte az elsőfokú bíróság, összevetve az egyéb peradatokkal.

Alaptalanul állította a felperes azt is, hogy M.G. írásszakértőhöz nem tehetett fel kérdéseket, hiszen az elsőfokú bíróság őt szakértőként a tárgyalásra megidézte és a szakértői véleményét éppen a felperes kérelmére egészítette ki.

A kirendelt építész szakértő az elsőfokú eljárás során azt állapította meg, hogy mi volt a perbeli szerződések műszaki tartalma és ahhoz képest milyen munkákat nem végzett el az I.r. alperes. A felperesnek az e kereteket meghaladóan elvégzett munkálatai viszont a javára külön nem vehetők figyelembe, azok ugyanis egyrészt a változó felperesi igények miatt kerültek részéről kivitelezésre, másrészt kívül voltak az I.r. alperessel kötött szerződés keretein. Ezért alaptalan volt az a felperesi állítás, hogy a szakértőnek figyelembe kellett volna vennie az általa csatolt számlákat, és emiatt szükségtelen volt H.K.É. tanúkénti kihallgatása is annak igazolása céljából, hogy a perbeli anyagok a kivitelezés során kerültek beépítésre. Nem volt jelentősége továbbá annak sem, hogy az I.r. alperesnek voltak-e „fiktív” számlái, az átalánydíjas megállapodásra tekintettel ugyanis

a szakértő nem a tételes elszámolást alkalmazta, hanem azt vizsgálta, hogy milyen értékű volt az elmaradt munka.

Az elmaradt munkálatokkal összefüggésben pedig az építész szakértő magyarázatot adott arra, hogy „udvari burkolat” munkafázison nem a felperes által megjelölt gépkocsi parkoló burkolását kellett érteni (amely valóban nem került elvégzésre), mert az nem is volt az I.r. alperessel kötött szerződés tartalmának része.

A zártláncú TV-rendszer kialakítását a Pp. 164.§ (1) bekezdése szerint az I.r. alperesnek kellett bizonyítania, aki azt a csatolt okirati bizonyítékkal igazolta is. Ezzel szemben viszont már a felperesnek kellett volna igazolnia, hogy az érintett teljesítésigazolás, illetve az annak alapján kiállított (és kiegyenlített) számla ellenére a TV-rendszer nem került szerződésszerűen kialakításra. Arra azonban - amint azt az elsőfokú bíróság is helyesen megállapította - a bejelentett tanúk vallomása nem lett volna megfelelő bizonyíték, egyrészt azért, mert a TV-rendszer megfelelő, szerződésszerű elkészítésének megítélése szakkérdés, másrészt azért, mert a működő rendszert az aláírt teljesítésigazolás és a kiegyenlített számla igazolta, amelyet nem tett kétséggé az a körülmény, hogy utóbb a felek között a jó kapcsolat megszűnt.

A pótmunkák tekintetében alkalmazott jogalap nélküli gazdagodás jogcím tekintetében is egyetért az ítéletábra az elsőfokú bíróság megállapításaival a Legfelsőbb Bíróság XXXII. számú Polgári Elvi Döntésében kifejtettekre figyelemmel. A felek ugyanis kizárták azt, hogy az építési napló-bejegyzés, mint ráutaló magatartás módosítsa a szerződésüket. Ezért számolta el az elsőfokú bíróság az I.r. alperes által a szerződések kereteit meghaladóan végzett szolgáltatásokat a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.

Tény, hogy a szerződések tartalmának megállapításakor nehézséget okozott a perben a kellő részletezettségű és alaposságú iratok hiánya, valamint a műszaki feladatok pontos, minőségre is kiterjedő részletezése. Bonyolult volt a felek közötti szerződéses kapcsolat is, mert a felperes több esetben önállóan kötött egyes munkafolyamatokra vállalkozási szerződéseket, valamint az is problémát okozott, hogy az I.r. alperes új alvállalkozója kinek a magatartása miatt végzett bontást, illetve újrakészítést. Az építész szakértő azonban kategorikusan nyilatkozott azokra a munkafázisokra, amelyek az alapszerződés műszaki tartalmát képezték, így azok a pótmunkára vonatkozó szerződésnek - értelemszerűen - nem lehettek tárgyai.

Nem találta alaposnak az ítéletábra a felperes hivatkozását arra vonatkozóan sem, hogy az elsőfokú bíróság ítélete azért (is) súlyosan törvénysértő, mert a szakértői véleményt nem tudta áttanulmányozni. Ezzel szemben tény, hogy a felperes a tárgyalás előtt a szakértői véleményt megkapta, arra észrevételt tehetett és a tárgyaláson jelenlévő szakértőhöz kérdéseket is intézhetett (maga a felperes adta elő, hogy több órán át tartott a szakértő meghallgatása).

Azt a felperesi érvelést sem osztotta az ítéletábra, hogy az alperes a viszontkeresetét olyan mértékben módosította, hogy amiatt a tárgyalást el kellett volna halasztani, egyrészt azért, mert a viszontkereset módosítása nem volt jelentős, másrészt azért, mert azt a felperes pontosan ismerte és arra korábban már többször is érdemben nyilatkozott. Nem sértett tehát jogszabályt az elsőfokú bíróság azzal sem, hogy a felperes indítványára nem nyitotta meg újra a tárgyalást.

A szakértői bizonyítás „anomáliáival” kapcsolatos fellebbezési érveléssel összefüggésben az ítélet tábla kiemeli, hogy a Pp. 182.§ (3) bekezdése szerint, ha a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával, vagy más szakértő véleményével, illetve a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, a szakértő köteles a bíróság felhívására a szükséges felvilágosítást megadni. A fél erre irányuló indítványa alapján a bíróság más szakértőt rendelhet ki. E szabályozásából következik, hogy más (új) szakértő kirendelését, önmagában az nem indokolja, hogy a felperes azzal nem ért egyet.

(BH. 1998.534.) Annak sincs ebben a körben jelentősége, ha a felek (esetlegesen) közösen kérik más szakértő (vagy intézet) kirendelését, mivel arra csak akkor kerülhet sor, ha a szakértői vélemény a bíróság megítélése szerint is a Pp. 182.§ (3) bekezdésében felsorolt hibákban szenved. Az ítélet tábla megállapítása szerint mivel az adott esetben a szakértői bizonyítás lefolytatása a helyszíni vizsgálaton túl, csak a felek által rendelkezésre bocsátott iratok alapján volt lehetséges, nem róható a szakértő terhére, hogy a szakértői véleményét többször kényszerült kiegészíteni a közölt újabb adatok figyelembevételével. Azt pedig, hogy a szakértő a véleményében nem alkalmazta megfelelően a jogszabályokban és a joggyakorlatban használt fogalmakat, szempontokat, az adott ügyben nem lehetett megállapítani.

A felperes alaptalanul hivatkozott az elsőfokú bíróság egyoldalú pervezetésére is. A jogi képviselője pedig a pénzbírságot kiszabó végzéssel szemben jogorvoslattal élt, amelynek a másodfokú bíróság helyt is adott. Azt is alaptalanul állította a felperes, hogy a bíróság iratellenes előfeltevések alapján vezette a pert, a szakértő számára a szerződés tartalmára vonatkozóan adott kirendelő végzésbeli tájékoztatás miatt. Azt ugyanis, hogy a perben kirendelt szakértő melyik szerződést tekintse kiindulópontnak a véleménye készítésekor, a bíróságnak kellett közölnie, mivel annak eldöntése nem szakértői kérdés.

Mindezekre tekintettel a felperes elsődleges és másodlagos fellebbezési kérelme egyaránt alaptalan volt mind az I.r. alperessel szemben mind pedig - az elsőfokú bíróság ítéletében kifejtett helyes indokok miatt - a II.r. alperessel szemben. Ezért okafogyottá vált a felperesnek az a fellebbezési kérelme is, hogy az ítélet tábla másik bírót jelöljön ki a megismételt eljárás lefolytatására.

Az ítélet tábla csak kis részben (a perköltség megállapítását illetően) találta alaposnak az I.r. alperes fellebbezését is. Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a térburkolat az alapszerződés műszaki tartalmának része volt. Egyrészt azért, mert a 4. pontban kifejezetten feltüntetésre került, másrészt azért, mert a kiviteli tervben is szerepelt. Nem értett egyet az ítélet tábla az I.r. alperesnek azzal a fellebbezési érvelésével, hogy a szerződő felek csökkentették az átalánydíjas szerződésük műszaki tartalmát az 1999. május 14-i megállapodásukkal, ugyanis az utóbbi szerződés 1. pontjában csak azt rögzítették, hogy mi volt eredetileg az I.r. alperes feladata. Abból azonban nem lehet azt a következtetést levonni, hogy utóbb a műszaki tartalom már csak az épület szerkezetkész kivitelezése maradt. Ez az értelmezés a Ptk.207.§ (1) bekezdésében foglalt rendelkezéseknek sem felelne meg, mivel a joglemondásnak egyértelműnek kell lennie. A szerződő felek között kialakult azt a gyakorlatot figyelembe véve pedig, hogy amikor csökkenteni kívánták a szerződés műszaki tartalmát, azt egyértelműen megjelölték, az

1999. május 14-i szerződésmódosítás nem igazolta, hogy az I.r. alperesnek a térburkolat helyett csak a járdát kellett (volna) elkészítenie. A Hauráton vízelvezető tekintetében szintén helytálló volt az elsőfokú bíróság megállapítása, mivel a térburkolat része volt az alapszerződésnek, így nem volt pótmunka a vízelvezető elkészítése sem (192. számú szakvélemény 14. oldal első bekezdés).

Az alapszerződésben foglaltak teljesítésével összefüggésben az ítéletábra sem találta alaposnak az I.r. alperesnek azt a hivatkozását, hogy a 13 069 772 Ft pótmunkaként került elvégzésre és kifizetésre, ugyanis a 89. sorszámú szakértői vélemény 25. oldala ezt kellően cáfolta. Erre tekintettel pótmunkaként csak a 12 500 000 Ft, illetve az 1 556 243 Ft és az 1 297 125 Ft számolható el. Ezért helyes volt az elsőfokú bíróságnak az a megállapítása, hogy a felperes az I.r. alperesnek az alapszerződés alapján elvégzett munkákra vonatkozóan vállalkozói díjként 87 802 419 Ft-ot fizetett meg. (Megjegyzi az ítéletábra, hogy maga az I.r. alperes is ekként számolta el a teljesítést a 2008. január 20-i, 158. sorszámú beadványa 1. oldal utolsó előtti bekezdésében és csak utóbb módosította a nyilatkozatát akként, hogy a III. számú részszámlára megfizetett összeg pótmunka ellenértéke volt.)

A festési anyagok 1 996 515 Ft-os többletköltségével kapcsolatosan is helytállóan járt el az elsőfokú bíróság, amikor csak az alapszerződésben megállapított összeget számolta el, hiszen az 1998. szeptember 15-i keltezésű szerződés 10.6. pontja szerint a tervdokumentációban kiírt anyagok változása miatt nem számolható el többletköltség. Ezért amennyiben az I.r. alperes magasabb összegért vásárolta a festéshez szükséges anyagokat, azok többletköltségére nem tarthat igényt. Hasonlóképpen döntött az elsőfokú bíróság a bútorszövet ára tekintetében is, mivel a szakértő az 1 128 382 Ft-ot az alapszerződésben kikötött vállalkozói díjhoz arányosítva számolta el (ez a 192. számú szakvélemény 17. oldal első táblázatából kitűnik) tehát az nem volt számítási hiba, ahogyan az I.r. alperes feltételezte.

A szálloda kőlabazatával kapcsolatos 337 500 Ft-os költség a 192. sorszámú szakértői vélemény 14. oldal utolsó bekezdése szerint külön nem számolható el, mert az benne van a kőlabazatra vonatkozó díjtételben.

A szállodai előszobafalak, illetve a nappali-, hálósoba bútorok vonatkozásában az I.r. alperes pótmunka igényei a 192. sorszámú szakértői vélemény 13. oldal 4-5. bekezdései szerint nem minősülnek pótmunkának, ezért az ítéletábra ebben a tekintetben is helytállóan találta az elsőfokú bíróság megállapításait.

Az I.r. alperes a megítélt összegen felül érvényesített pótmunkadíj iránti igényét illetően arra hivatkozott, hogy az 1999. június 1. után elvégzett pótmunkákat nem rendezhették a felek az 1999. május 14-én 10 000 000 Ft átalánydíj kikötésével megkötött pótmunkaszerződéssel. Az I.r. alperest terhelte volna azonban annak a bizonyítása, hogy a kerámiakészlet ára, valamint az I-II. épületnél végzett 4 570 523 Ft-ban érvényesített pótmunkák nem lehettek részei az 1999. május 14-i szerződésnek. Az a tény azonban, hogy a hivatkozott utóbbi munkák csak a teljesítésigazolás kiállítása után kerültek elvégzésre, illetve a kerámiakészlet beszerzésre, önmagában nem eredményezhette azt, hogy az I.r. alperes azokért külön díjazásra tarthatna igényt, figyelembe véve a felek

között akkor még fennállott kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolatot. Az ítéltábla megállapítása szerint az a tény, hogy az I.r. alperes alvállalkozójának, az **OB Kft.**-nek a felmérési naplójában az utóbbi munkálatok a felperesi teljesítési igazolás kiállítása utáni időpontban szerepelnek, ugyancsak nem bizonyítja, hogy az I.r. alperes azt a szerződéssel fel nem vállalt pótmunkaként végeztette el.

A bárpult, a recepciós pult, illetve a szegélyezés kivitelezése pedig, mint belsőépítészeti munkálatok elvégzése az utóbb, 1999. október 1. napján kötött szerződés alapján képezte az I.r. alperes feladatát, és azzal szemben - arra vonatkozó költségvetés csatolásának hiányában - az I.r. alperes nem tudta bizonyítani, hogy azok pótmunkák voltak, ezért külön díjazásra ugyancsak nem tarthatott igényt.

Az ítéltábla helytállónak találta az elsőfokú bíróság ítéletét a 11 500 000 Ft megfizetésére irányuló viszontkereseti kérelem elutasítása vonatkozásában is, mert bár az érintett felek 2000. február 25-én kötötték meg a szerződést, az azonban megállapítható volt, hogy azt követően az abban feltüntetett műszaki tartalmú munkavégzés nem történt, hiszen 1999. decemberében már az üzembe-helyezési eljárás is lefolytatásra került. A felperes pedig nem ismerte el az I.r. alperesnek azt az állítását, hogy az utólag kötött szerződéssel az I.r. alperes részéről korábban elvégzett munkákat kívánták elszámolni, amelyet egyébként a szakértői vélemény sem igazolt.

E szerződéssel kapcsolatban az elsőfokú bíróság alaposnak találta a felperesnek azt a megállapításra irányuló kereseti kérelmét, hogy azzal összefüggésben az I.r. alperes teljesítést nem végzett, annak ellenére, hogy az I.r. alperes a viszontkereseti kérelmében marasztalást kért az utóbbi szerződés alapján is.

A Pp. 123.§-a alapján megállapításra irányuló kereseti kérelemnek csak akkor van helye, ha a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása végett szükséges és a felperes a jogviszony természeténél fogva, vagy a kötelezettség lejártának hiányában, vagy valamely más okból teljesítést nem követelhet. Arra figyelemmel azonban, hogy az alperes az utóbbi szerződéssel összefüggő számla megfizetésére vonatkozóan (is) viszontkeresetet terjesztett elő, a megállapítási kereset előterjesztésének a korábban hivatkozott, a felszámolási eljárás kezdeményezésével indokolt feltétele a per folyamán megszűnt. Az egységes bírósági gyakorlat szerint ugyanis olyan tényre vonatkozóan, amelyre a konkrét perben védekezésként hivatkozni lehet, nincs helye - jogmegóvása címén - megállapítási kereset, vagy viszontkereset előterjesztésének (BH.1985.195.). Ezért az ítéltábla a felperes megállapítási keresete vonatkozásában is elutasította a felperes kereseti kérelmét, mert - bár arra az I.r. alperes kifejezetten fellebbezést nem terjesztett elő -, a megítélni kért viszontkereset kérelmében azonban marasztalást kért erre az összegre.

Alaposnak találta ugyanakkor az ítéltábla az I.r. alperesnek a kiegészítő ítélet hozatalára irányuló, azonban utóbb fellebbezésnek tekintett, a javára megítélt elsőfokú eljárásbeli perköltség felemelésére irányuló kérelmét. Az I.r. alperes alappal hivatkozott arra, hogy „Az illetékekről” szóló, többször módosított 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 40.§ (1) bekezdése alapján, ha a fél egy eljárásban egy jogviszonyból eredően több igényét érvényesíti, az eljárás tárgya értékének megállapításakor az előterjesztett igények együttes

értékét kell figyelembe venni. Tény ugyanakkor, hogy az elsőfokú bíróság a perérték valamint a pernyertesség-pervesztesség arányának meghatározásánál a felperes kiterjesztett kereseti kérelmében foglaltakat figyelmen kívül hagyta. Ezért az ítélet tábla a fedezetelvonó szerződés hatálytalanságának megállapítására irányuló kereseti kérelemre vonatkozóan is megállapította az I.r. alperesi pernyertességre számított, a kifejtett ügyvédi tevékenységgel arányban álló ügyvédi munkadíjat, amellyel együtt az ítélet tábla az I.r. alperes ügyvédi munkadíjból eredő elsőfokú eljárásbeli részperkölségének összegét 2 440 500 Ft-ra emelte fel.

Ugyancsak részben találta alaposnak az ítélet tábla a II.r. alperes fellebbezési kérelmét is, az alábbi indokok szerint:

A fedezetelvonó szerződés hatálytalanságának megállapítására iránti per a pertárgy értékének megállapítása szempontjából „követelés biztosítása iránti pernek” minősül. Ebből következően a pertárgy értéke - főszabályként - a követelés összege, a fedezetelvonó szerződés értéke pedig csak akkor jön számításba, ha az utóbbi értéke kisebb (Pp.24.§ (2) bekezdés f) pont, EBH.2009.1966., BH.2009.329., BH.2004.142.IV.).

Az ítélet tábla a pertárgy értékének meghatározásakor (az I.r. alperes által helyesen felhívott BH.2000.508., illetve 1999.508. számú eseti döntésekre tekintettel) a kisebb értéket, az I.r. alperes által megjelölt 74 000 000 Ft szerződési értéket vette figyelembe (179. sorszámú beadvány első bekezdése).

A jelen perben azonban - a keresetlevél 2001. december 19-i benyújtására tekintettel - nem az alperesek fellebbezéseiben megjelölt 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet szabályai irányadók, mivel ezt a rendeletet (az 5.§ (1) bekezdése szerint) csak a 2003. szeptember 1. napja után indult ügyekben lehet alkalmazni. Az adott ügyben ezért, mivel az ügy 2003. szeptember 1. napja előtt indult, még a 8/2002. (III.30.) IM rendelet (a továbbiakban: R.) szabályai az irányadók, figyelemmel arra, hogy a 2002. április 29-én hatályba lépett R. rendelkezéseit a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kellett, amint azt helyesen tette az elsőfokú bíróság is. A R.2.§-a alapján a bíróság az ügyvédet megillető díjazást az eljárást befejező határozatban állapítja meg. Ennél részletesebb szabályokat azonban a R. nem tartalmazott. Ezért az ítélet tábla az alpereseknek járó ügyvédi munkadíjból eredő költségek összegének megállapítása során figyelembe vette az ügyvédek által szerkesztett beadványok munkaigényességét (a II.r. alperes képviselője kettő rövid beadványt szerkesztett önállóan, valamint három beadványt közösen az I.r. alperessel), melyeknek csak egy része vonatkozott a felperes fedezetelvonó szerződés hatálytalanságának megállapítására irányuló keresetére. Tekintettel volt továbbá az ítélet tábla arra, hogy a II.r. alperes jogi képviselője a 2009. április 8-án, május 29-én és június 25-én tartott tárgyalásokon nem jelent meg.

Mindezekre tekintettel az ítélet tábla az elsőfokú bíróság megállapítás iránti keresetét is alaptalannak találta és a felperes keresetét teljes egészében elutasította.

Részben alapos volt viszont az alperesek fellebbezése a perkölségeik összege tekintetében. Ezért az elsőfokú bíróság ítéletét az ítélet tábla a Pp. 253.§ (2) bekezdése alapján részben, akként változtatta meg, hogy a felperes teljes keresetét elutasította és a

II.r. alperes javára az ügyvédi munkadíjból eredő perköltséget 300 000 Ft + áfa összegben állapította meg, az I.r. alperes javára pedig az elsőfokú bíróság által megállapított részperköltség összegét az ítélet tábla ugyancsak 300 000 Ft + áfa összeggel 2 440 500 Ft-ra felemelte.

Az eredménytelenül fellebbező felperes és a túlnyomó részben eredménytelenül fellebbező I.r. alperes a fellebbezésük értékére tekintettel a lerótt fellebbezési eljárási illetékből eredő saját másodfokú költségeiket maguk viselik.

Az ügyvédi munkadíjból eredő költségeiket illetően pedig az ítélet tábla a Pp.81.§ (1) bekezdése alapján akként határozott, hogy a felperes a nagyobb másodfokú eljárásbeli pervesztességi aránya miatt köteles az I.r. alperes számára másodfokú eljárásbeli részperköltséget fizetni, amelynek összege meghatározásakor is figyelemmel kellett lenni a kiterjesztett és a fellebbezésével is érintett, elutasított kereseti kérelmére is.

A II.r. alperes javára megítélt másodfokú eljárásbeli perköltség összegét az ítélet tábla az elsőfokú eljárásra vonatkozóan megállapított ügyvédi munkadíj 50%-ában,

valamint a lerótt fellebbezési eljárási illeték arányos részének figyelembevételével határozta meg.

Debrecen, 2010. május 25.

Erőss Károlyné Dr. Vajvoda Ildikó sk. a tanács elnöke, Dr. Drexlerné Dr. Karcub Edit sk. előadó bíró, Dr. Szűcs Lajos sk. bíró

A kiadmány hitelül:

-kiadó-